

opusdei.org

Sdílet vlastní přesvědčení

Esej Ángela Rodríguez Luñi

28.05.2019

1. Pravda a svoboda
2. Etika a politika
3. Etika a stát
4. Autonomie světských skutečností

Na „Setkání pracovníků v oblasti
kultury a komunikace“ pořádaném

Italskou biskupskou konferencí v listopadu roku 2002, Jan Pavel II. zmínil skutečnost, že „rychlé technologické změny vytvářejí především v oblasti sociální komunikace nové podmínky pro předávání vědomostí, pro soužití národů a pro utváření životních stylů a mentalit. Komunikace vytváří kulturu a kultura je předávána prostřednictvím komunikace“. Pouto mezi komunikací a kulturou je jedním z hlavních důvodů, proč svět komunikace vzbuzuje velký zájem u lidí, kteří se zajímají o etiku.

„Rychlé technologické změny vytváří především v oblasti sociální komunikace nové podmínky pro předávání vědomostí, pro soužití národů a pro utváření životních stylů a mentalit.“¹ Správné mravní osobní zrání je závislé na komunikaci a kultuře projevující se ve společensky

přijatelných životních cílech a stylech, v zákonech a v oslavování historických událostí a osobností, které nejlépe odpovídají mravní identitě společnosti.

Kultura se řídí svými vlastními zákony, a proto jsou myšlenky – a jimi podněcované city – poměrně nezávislé co do trvání a vývoje. Jako by se myšlenky poté, co se dostanou na kulturní a komunikační rovinu, oddělily od osoby, která je vyslovila, a začaly žít vlastním životem a rozvíjely se působením vlastní síly. Síly, která je podmíněna jejich objektivním trváním a vnitřním dynamizmem, který se může od původního úmyslu tvůrce myšlenek lišit.

Každý kdo se chce podílet na utváření společenského života podle ducha evangelia, si proto musí na tento niterný vztah mezi komunikací a kulturou dávat pozor. Kdo chce

pozitivním způsobem zasahovat do stvořeného světa a do předávání způsobů života a pohledů na člověka, musí myslet více na trvání a předvídatelný vývoj myšlenek než na původní úmysl. Útočný postoj, *oslňující* nebo ostrá odpověď může sice protivníka umlčet, nebylo-li však pochopeno jádro otázky, ani nebylo vzato v potaz trvání protivníkových myšlenek a jejich možný směr vývoje, nepřispělo se tím pravděpodobně ke kulturnímu růstu a nebyla nabídnuta žádná vhodná kulturní alternativa. Myšlenky, které byly zavrženy, protože jejich původce byl umlčen, tak budou ještě dlouho žít. Jen tehdy, podaří-li se vytvořit návrh, který uchová a překoná to dobré a pravdivé na myšlenkách, proti kterým bylo považováno za správné se postavit, je možné mít skutečný vliv na kulturu.

Pravda a svoboda

Jan Pavel II. vícekrát poukázal na to, že ve většině problémů, které sužují současnou kulturu, je přítomen konflikt mezi pravdou a svobodou.² Na to samé poukázal Benedikt XVI. myšlenkou relativismu.³ Člověk bývá v pokušení reagovat na relativistické názory poukázáním na jejich vnitřní rozpor: kdo zastává názor, že veškerá pravda je relativní, vyslovuje ve skutečnosti absolutní tvrzení, a tudíž si odporuje. To je sice pravdivá, nicméně kulturně ne příliš účinná kritika, protože v ní není snaha o pochopení výchozích bodů, na nichž relativistické uvažování stojí, a pravděpodobně ani porozumění problému, který se snaží vyřešit.

Z eticko-společenského hlediska vychází relativistické názory z toho, že současná společnost se vyznačuje rozmanitostí životních projektů a pojetí dobra, což člověka zdánlivě staví před alternativu: buď upustí od úmyslu tyto různé životní projekty

soudit, anebo se vzdá ideálu neboli způsobu života (*modus vivendi*) vyznačujícího se tolerancí. Jinými slovy, tolerantní způsob života nutí člověka připustit, že všechna pojetí života mají stejnou hodnotu nebo přinejmenším stejné právo na existenci a že kdo to neuznává, je eticko-společenským fundamentalistou.

Tato rozumová úvaha je poměrně zrádná, ale tváří se pravdivě. Její silnou stránkou je totiž jeden nepopiratelný fakt, a sice že vždy byli a jsou lidé, kteří ve jménu pravdy násilně utiskují svobodu lidí i národů. Pro správné pochopení evangelijního poselství je tedy třeba vyhýbat se slovům, argumentaci či postojům vzbuzujícím domněnku, že křesťan, který žije v souladu se svou vírou, obětuje svobodu ve jménu pravdy. Pokud by k takové domněnce třeba i neúmyslně došlo, přispělo by to k posílení základního předpokladu

relativismu, tj. myšlenky, že přinejmenším v praxi je láska k pravdě neslučitelná s láskou ke svobodě.

Sdílení křesťanského přesvědčení a etických myšlenek musí nejen slovy, ale i skutky dokazovat, že mezi pravdou a svobodou existuje skutečný soulad. To na jednu stranu vyžaduje hluboké přesvědčení o hodnotě a významu osobní svobody, a na druhou stranu pečlivé rozlišování mezi oblastí etickou a oblastí politicko-právní. V oblasti etické směřují veškeré výzvy autority ke svobodě, v oblasti politicko-právní mohou být legitimně použity donucovací prostředky.

Etika a politika

V etických otázkách se svědomí otevírá pravdě, která má evidentní normativní moc nad osobními rozhodnutími. Ve hře je vztah mezi osobním svědomím a pojetím

lidského dobra spojovaného někdy s náboženskými principy. Oblast práva a politiky se zase týká vztahů mezi lidmi nebo mezi lidmi a institucemi, které, jsou-li regulované zákony, podléhají donucovací moci, kterou stát a jeho představitelé mohou legitimně používat.

Tyto dvě oblasti – etika a politika – jsou úzce spojené a často se vyvíjejí paralelně. Např. úmyslná vražda je těžkým mravním proviněním a zároveň trestným činem, za který má stát povinnost viníka stíhat a trestat. Přesto se od sebe obě oblasti i v tomto případě výrazně liší. Podívejme se např. na otázku odpuštění. Jedna věc je odpuštění mravní viny a něco zcela jiného prominutí zločinu. Je dobré, když příbuzní zavražděné osoby viníkovi křesťánsky odpustí, je však nepřípustné, aby se stát systematicky řídil politikou beztrestnosti úmyslné vraždy. Tvrdit opak by bylo

ideologickým zneužíváním obecného dobra nebo těžkým proviněním proti němu.

Tyto rozdíly vyžadují rozlišování mezi etickou a politickou rovinou v tom, co se týká morální pravdy evangelia. Aby se zabránilo chybným interpretacím, je třeba dodat poselstvím, která mají mravní povahu, etický základ a výslovně uvést, že taková pravda se nesnaží prosazovat politickou donucovací mocí. To je slučitelné s tím, že u jiných druhů etických pravd může existovat eticko-politická či eticko-právní dimenze. V takových případech bude navíc zapotřebí doložit konkrétní politickou nebo právní oprávněnost, čili dokázat nejen to, že dané chování je mravně špatné, ale také to, že existují konkrétní důvody pro to, aby stát takové chování zakázal a trestal. Tyto důvody nejsou totožné s důvody etickými, protože posláním státu

není stíhat za mravní vinu, ale podporovat a chránit obecné dobro a předcházet a trestat takové chování, které ho poškozují (tj. ohrožuje bezpečnost, svobodu a práva druhých, obecně prospěšné instituce jako je rodina atd.).

Etika a stát

Někdy samozřejmě může dojít k tomu, že stát schválí nespravedlivé zákony. Občan s citlivým svědomím by měl mít v takových případech možnost svobodně je kritizovat. 2. vatikánský koncil jasně potvrdil právo a povinnost církve „posuzovat z hlediska mravního i ty věci, které patří do oblasti politiky, vyžadují-li to základní práva lidské osoby nebo spása duší“.⁴

V těchto případech je důležité umět poskytnout chybné legislativě kulturně účinnou odpověď. Není to jednoduchý úkol, protože je třeba jít nad rámec sporných protikladů a

přijmout tu část pravdy, kterou opoziční strana má. Musí-li svědomí kritizovat jednání státu, je při tom nutné projevit jemnocit vůči hodnotám demokratických institucí. Neměla by tím však být zastřena bolestná skutečnost, že kroky nějaké konkrétní instituce byly nespravedlivé.

Pevnost etických principů musí být – a také se jevit – slučitelná s vědomím, že uskutečňování osobního a společenského dobra v určitém historickém, geografickém a kulturním kontextu se vyznačuje zčásti nepřekonatelnou závislostí na okolnostech. Je běžné, že pro otázky praktického rázu neexistuje jednotné řešení. Dokonce i rozhodnutí církve týkající se věcí, které nejsou nezbytně nutné, je podmíněno okolnostmi. Týká se totiž skutečnosti, která je závislá na časově se měnících okolnostech. Je tedy nutné učit se chápat, že u tohoto druhu

rozhodnutí mají pouze neodvolatelné principy trvalý charakter. ⁵ *Nikdo nemůže chtít vnucovat ve světských záležitostech dogmata, ta neexistují.* ⁶ To neznamena, že na tomto světě je vše nahodilé či diskutabilní; jde spíše o to jasně chápat, že v lidských záležitostech mohou mít pravdu i druzí lidé: vyjadřují se ke stejné otázce jako ty, ale vidí ji z odlišného hlediska, v jiném světle, v jiných souvislostech a s důrazem na něco jiného. — Pouze ve víře a v morálce je jedno neoddiskutovatelné kritérium: kritérium naší Matky církve. ⁷

Autonomie světských skutečností

Může se nicméně stát, že se křesťanské učení o určité eticko-sociální otázce shoduje s teorií, kterou zastávají všichni nebo velká část občanů, kteří jsou legitimními členy určité politické strany. V takových případech může nastat nechtěná a nelehká situace, kdy se

může zdát, že křesťané či dokonce církve hlásáním své nauky podporují určitou politickou stranu a nevěnují se výlučně hlásání evangelijního poselství.

Toto nedorozumění může zavdat příčinu k obviňování z vměšování se do záležitostí státu nebo z neúcty vůči němu. Ať už by k takovému obviňování vedly politické důvody, nebo špatné úmysly, nesmí se na to v úsilí o utváření kultury podle ducha evangelia zapomínat a je třeba se snažit pokojně objasnit vše, co by mohlo těmto výtkám dodat zdání pravdy. Na místě je dvojí úvaha:

První úvaha se týká toho, že všichni občané, i ti, kteří jsou členy nějakého zákonodárného orgánu nebo politické strany, mají právo a povinnost podporovat ta řešení, jež ve svém svědomí považují za prospěšná pro dobro vlastní země, a je-li to možné, své přesvědčení i

odůvodnit. Každý může svobodně nahlížet do odborných knih, které považuje za důvěryhodné, a radit se s kým chce. Může-li se občan inspirovat určitou politickou nebo ekonomickou teorií, může tak učinit i v případě sociální nauky církve. Politická řešení se poměřují svou vnitřní hodnotou a důvody, které je ospravedlňují. Zpochybňovat prameny, z kterých občané čerpají, aby si utvořili svůj názor, znamená nerespektovat autonomii jejich svědomí. Dovedeno ad absurdum by to znamenalo, že kdyby např. stát chtěl zdůraznit svůj nekonfesní charakter, musel by prosazovat to, co církev odsuzuje, např. otroctví.

Druhá úvaha se týká toho, že je třeba jasně chápat rozdíl mezi posláním státu a církve. Benedikt XVI. v tomto ohledu pronesl velmi přínosná slova. Rozdíl mezi tím, co je císařovo a co Boží a následná autonomie světských záležitostí patří k základní struktuře

křesťanství. ⁸ Úkolem státu je ptát se, jak vykonávat spravedlnost tady a teď; sociální nauka církve v této oblasti nabízí svou pomoc, která „nechce na církvev přenášet pravomoci státu. Jejím záměrem není ani to, aby ukládala těm, kdo nesdílejí víru, názory a způsoby jednání, které k víře patří“. ⁹

Zmíněná nauka argumentuje na základě rozumu a přirozeného práva a uznává, že budování spravedlivého uspořádání společenského života je úkol politiky a „nemůže být bezprostřední úlohou církve. Protože to však je zároveň prvořadý lidský úkol, církvev má povinnost prostřednictvím očišťování rozumu a etické formace poskytovat svůj vlastní příspěvek k tomu, aby se požadavky spravedlnosti stávaly srozumitelnými a politicky uskutečnitelnými. Církvev nemůže a nesmí vzít do svých rukou politický boj, aby tak budovala tu

nejspravedlivější možnou lidskou společností. Nemůže a nesmí se postavit na místo státu. Zároveň ale nemůže a nesmí zůstat pouze na okraji usilování o spravedlnost. Do tohoto usilování se musí zapojovat prostřednictvím racionální argumentace a musí probouzet duchovní síly, bez nichž by se spravedlnost, která vždy vyžaduje odříkání, nemohla prosadit ani se rozvíjet“.¹⁰ —

Uskutečňování spravedlnosti je bod, v němž se víra a politika sbližují. Proto je třeba bedlivě dbát na to, aby si nikdo, byť v dobré víře, nemyslel, že křesťanská víra se ztotožňuje s některou z politických stran, které existují ve společnosti. Křesťanská víra má jistě co říct různým politickým kulturám lidí a národů, víra však předpokládá svobodu a touží po svobodě, která musí být milována slovy i skutky.

1 Jan Pavel II., Promluva k Italskému národnímu kongresu pracovníků v oblasti kultury a komunikace, 9–XI–2002.

2 Srov. např. enc. *Redemptor hominis*, 4-III-1979, č. 12; enc. *Centesimus annus*, 1-V-1991, č. 4, 17 a 46; enc. *Veritatis splendor*, 6-VIII-1993, č. 34, 84, 87 a 88; enc. *Fides et ratio*, 14-IX-1998, č. 90.

3 Srov. např.: Projev na diecézním symposiu o rodině v Římě na téma „Rodina a křesťanská komunita: formace a předávání víry“, 7-VI-2005; Promluva k diplomatickému sboru, akreditovanému u Svatého stolce, 8-I-2007; Promluva k pařížské delegaci „Académie des Sciences Morales et Politiques“, 10-II-2007; Inaugurační projev na V. Latinskoamerické biskupské konferenci, 13-V-2007.

4 2. vatikánský koncil, past. konst. *Gaudium et spes*, č. 76.

5 Srov. Benedikt XVI., Promluva k členům Římské kurie, 22–XII–2005.

6 *Rozhovory*, 77.

7 *Brázda*, 275.

8 Srov. Benedikt XVI., enc. *Deus caritas est*, 25–XII–2005, č. 28.

9 Tamtéž.

10 Tamtéž.

D. Ángel Rodríguez Luño

pdf | dokument generován automaticky
z <https://opusdei.org/cs-cz/article/sdilet-vlastni-presvedceni/> (20.03.2026)